

KADINLARIN DOĞUM SONU DÖNEMDE AİLE PLANLAMASI TERCİHLERİNİN BELİRLENMESİ

Determination of Preference Family Planning of Postpartum Women

Figen ALP YILMAZ, Rukiye HÖBEK AKARSU, Funda TOSUN GÜLEROĞLU

ÖZET

Amaç: Bu çalışma yeni doğum yapan annelerin doğum sonrası dönemde kullanmayı tercih ettiği aile planlaması yöntemleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı olarak planlanan bu çalışma iç Anadolu bölgesinde bir şehirde doğum ve çocuk hastalıkları hastanesinde doğum yapan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 293 kadın ile yapılmıştır. Veriler literatür taranarak oluşturulan anket formu ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doğum sonu birinci günde toplanmıştır. İstatistik analiz paket programı ile verilerin analizi yapılmıştır.

Bulgular: Kadınların yaş ortalaması 26,5±5.6 (17–42) olup, %53,9'u ilkokul mezunu, %92.2'si ev hanımıdır. Yüzde 52,2'sinin ekonomik durumunun orta olduğunu ifade etmişlerdir. Gebelik öncesi %59,2'si aile planlaması yöntemi kullandıklarını ve en çok kullanılan yöntemin %21,5 ile rahim içi araç olduğu belirlenmiştir. Doğumdan sonra %37,3'ünün aile planlaması yöntemi olarak rahim içi araç kullanacağını ifade etmişlerdir.

Sonuç: Kadınların %30'u doğumdan sonra kullanacakları aile planlaması yöntemine karar vermediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle loğusa servislerinde çalışan hemşireler doğum sonu eğitimlerine özellikle aile planlaması yöntemlerini katarak karar vermeyen kadınları etkili aile planlaması yöntemlerini tercih etmelerine katkı sağlayabilirler

Anahtar Sözcükler: *Aile planlaması; Kadın; Postpartum dönem*

ABSTRACT

Objectives: The purpose of this study was to determine the family planning methods preferred to use in postpartum period by mothers who have just given birth to a child.

Material and Methods: This descriptive study was conducted with 293 women who gave birth in the Obstetrics and Gynecology Department of a State Hospital agreed to participate in the study. Data were collected by using the questionnaire prepared by reviewing the pertinent literature through the face to face interview technique. The data were analyzed with the statistical analysis package program.

Results: The participants' mean age was 26.5 ± 5.6 (17-42). Of them, 53.9% were primary school graduates, 92.2% were housewives, 52.2% considered their economic status as moderate, and 59.2% used a family planning method. The most preferred method was the intrauterine device (21.5%), and 37.3% of them stated that they would use intrauterine devices as a family planning method after birth.

Conclusion: Of the participating women, 30% stated that they did not decide on what family planning method they would use after birth. Therefore, nurses working in the puerperal services can guide women who have not decided yet about whether they should use a family planning method to choose an effective family planning method by including family planning methods in their postnatal education.

Keywords: *Family planning; Postpartum period; Women*

Bozok Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi Hemşirelik Bölümü, YOZGAT

Figen ALP YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi
Rukiye HÖBEK AKARSU, Dr. Öğr. Üyesi
Funda TOSUN GÜLEROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi

İletişim:

Dr. Öğr. Üyesi Figen ALP YILMAZ,
Bozok Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu,
Doğum- Kadın Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı, Hemşirelik
Bölümü, Yozgat

Tel: 05056888021

e-mail:

efigenden@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 19.10.2017

Kabul tarihi/Accepted: 27.04.2018

DOI: 10.16919/bozoktip.345166

Bozok Tıp Derg 2018;8(2):21-5
Bozok Med J 2018;8(2):21-5

GİRİŞ

Doğum sonu dönemde kadınlar tekrar (erken dönemde) gebe kalırsa bebek ve anne sağlığı açısından sorunlar oluşabilir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalarda ideal doğum aralığının iki yıl olduğu belirtilmektedir (1-3). İki yıldan daha kısa aralıklarla yapılan doğumlarda preterm eylem riskini %40 arttığı belirlenmiştir (1). Raneri ve ark.'nın yaptığı çalışmada doğum aralığının üç yıl ve daha uzun olmasının anne ve bebek için riskleri azalttığını saptamıştır (4). Doğum sonu dönemde annenin bakımında önemli bölümlerinden biri aile planlamasıdır (5). Geleneksel olarak doğum sonu aile planlaması (AP) için uygun zamanın doğum sonu altıncı hafta ziyaretleri olduğu belirtilmektedir (6). Kadın bu ziyaretleri kaçırdığı zaman erkenden gebe kalabilir. Bu yüzden erken dönemde aile planlaması yöntemi yararlı olabilir. Dünya Sağlık Örgütü ve Hastalıkları Koruma ve Önleme Merkezinde doğum sonu dönemde erken aile planlamasını desteklemektedir (7,8).

Doğum sonu dönemde anne hastanede kaldığı sürece sağlık personeli ile çok fazla etkileşim içindedir. Aile planlaması danışmanlığını birçok kaynaktan alabilir. Bu dönemde verilen aile planlaması eğitiminin kadınların yöntem kullanma oranlarını artırdığı belirlenmiştir (9). Doğum sonu aile planlaması hizmetlerinin etkin şekilde verilmesiyle anne ve çocukların sağlığını korumaya katkı sağlayacaktır (10) Bu nedenle kadınların hastaneden taburcu olmadan önce kullanacakları kontraseptif yöntem karar vermiş olmaları istenmeyen gebeliklerin önlenmesi açısından önemlidir. Bu araştırma bir devlet hastanesinde doğum yapan kadınların doğum sonrası dönemde kullanmayı tercih ettiği aile planlaması yöntemlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma Yozgat Devlet Hastanesi Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi lohusa servisinde yatan 293 anne katılımıyla yapılmıştır. Araştırmanın amacına ilişkin bilgileri içeren kısa bir açıklama yapıldıktan sonra çalışmaya katılmayı kabul eden bireylerden sözel ve yazılı izin alınmıştır ve sonra bu bireylere anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından literatüre göre hazırlanan anket formuyla toplanmıştır. Anket formunda, sosyo-demografik

özellikler, obstetrik öykü ve kontraseptif yöntem bilgi ve kullanımına ilişkin sorular yer almaktadır. Veri toplama aracı uygulanmadan önce anket formunun anlaşılabilirliğini ve kullanılabilirliğini değerlendirmek amacıyla araştırmanın yapıldığı hastanede çalışma kapsamına alınmayan 5 kadınla ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında anket formuna son şekli verilmiştir. Veriler yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 16.0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik, aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımından yararlanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalaması 26.5+5.6, eşlerinin yaş ortalaması ise 31+6.1 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %65,9'unun ilköğretim mezunu, yarısının ekonomik durumunun orta olduğu, neredeyse tamamının (%92,2) çalışmadığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veriler

Sosyodemografik veriler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş	Ortalama: 26.5+ 5.6	
Eşin yaşı	Ortalama: 31+6.1	
Öğrenim Durumu	193	65.9
İlköğretim	69	23.5
Ortaöğretim	31	10.6
Yükseköğretim		
Ekonomik Durum	113	38.6
İyi	153	52.2
Orta	27	9.2
Kötü		
Çalışma Durumu	23	7.8
Çalışan	270	92.2
Çalışmayan		
Aile Tipi	191	65.2
Çakırdek aile	102	34.8
Geniş aile		
Yaşanan Bölge	184	62.8
Kent	109	37.2
Kır		
Toplam	293	100

Kadınların obstetrik özelliklerine ilişkin veriler tablo 2' de verilmiştir. Kadınların evlenme yaşı ortalamasının 20.1+4.3 olduğu, %80,5'inin hayatında hiç düşük yapmadığı ve %85,0'inin küretaj olmadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların obstetrik özelliklerine ilişkin veriler

Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evlenme yaşı	Ortalama: 20.1+4.3	
Evlilik süresi (yıl)	Ortalama: 6.3+ 5.2	
Toplam gebelik sayısı	Ortalama: 2.4+1.3	
Canlı doğum sayısı	Ortalama: 2.1+1.1	
Daha önce düşük yapma durumu		
Düşük yapan	57	19.5
Düşük yapmayan	236	80.5
Daha önce kürtaj olma durumu		
Küretaj olan	44	15.0
Küretaj olmayan	249	85.0
Toplam	293	100

Çalışmaya katılan kadınların %61,8'inin gebe kalmadan önce Aile Planlaması yöntemi kullandığı ve %64,6'sının kullandığı AP yöntemi gebe kalmak için bıraktıkları saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Kadınların gebelik öncesi kullandıkları AP yöntemlerine ilişkin veriler

Aile planlaması ile ilgili veriler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Gebelikten önce AP kullanma durumu		
Aile planlaması kullanan	181	61.8
Aile planlaması kullanmayan	112	38.2
Gebelik öncesi kullanılan AP yönetimini bırakma nedenleri*		
Gebelik planlanması	117	64.6
Plansız gebe kalınması	29	16.1
Yönteme bağlı komplikasyon yaşanması	12	6.6
Diğer	23	12.7
Toplam	293	100

*n=181

Çalışmaya katılan annelerin doğumdan önce %34,9'unun Rahim içi araç kullandığı ve doğumdan sonra %37,4'unun RİA (Rahim içi Araç) kullanmayı düşündüğünü ifade etmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Annelerin Doğum Öncesi Dönemde Kullandıkları ve Doğum Sonu Dönemde Kullanmayı Düşündükleri Aile Planlaması Yöntemlerinin Dağılımı

	Doğum Öncesi Dönem		Doğum Sonu Dönem	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Rahim içi araç	63	34.9	110	37.4
Kondom	46	25.4	38	13
Oral kontraseptif ilaç	21	11.6	10	3.4
Tüp ligasyon	-	-	24	8.2
Geri çekme	47	25.9	16	5.5
Aylık iğne/implanon	4	2.3	9	3.1
Kararsız	-	-	86	29.4
Toplam	293	100	293	100

TARTIŞMA

Doğum sonrası ortaya çıkan gebeliklerin %50'si istenmeyen gebeliklerdir. Doğumdan sonra etkin aile planlaması yöntemlerinin kullanılmaması istenmeyen gebeliklerle karşılaşma riskini artıracaktır (11). Doğum sonrası dönemde istenmeyen gebelikleri azaltmak için doğum sonu erken dönemde aile planlaması önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada yeni doğum yapmış kadınların gebelikten önceki kullandıkları aile planlaması yöntemleri ve gebelikten sonra kullanmayı düşündükleri aile planlaması yöntemleri literatürle tartışılmıştır.

Araştırmada aile planlaması yöntemlerinin kullanım durumu incelendiğinde, kadınların %61,8'inin gebelikten önce bir aile planlama yöntemini kullandığı saptanmıştır (Tablo 2). Dünyada ve Türkiye'de yapılan çalışmalarda üreme çağındaki kadınlar da aile planlaması kullanım oranlarının farklı olduğu görülmektedir. Dünyada kontraseptif kullanım raporu 2015'e göre üreme çağındaki kadınlarda %64'ünün kontraseptif yöntem kullandığı ve gelişmekte olan ülkelerde bu oranın düşük ve gelişmiş olan ülkelere de bu oranın yüksek olduğu belirlenmiştir (12). TNSA (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları) 2013 yılı sonuçlarına göre evli kadınlarda aile planlaması yöntemi kullanma oranı %74 iken bu konu ile ilgili

yapılan diğer çalışmalarda kadınlarda yöntem kullanma oranının %56 ve 78 arasında değiştiği belirlenmiştir (13-16). Bu çalışma sonuçlarının farklı çıkmasında çalışmanın yapıldığı yerlerin farklı olmasının sebep olabileceği düşünülmektedir.

Annelerin doğumdan önce aile planlaması yöntemini bırakma nedenleri incelendiğinde %64,6'sının gebelik istedikleri için kullandıkları yöntemi bıraktıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 3). Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalarda aile planlaması yöntemi bırakma ya da kullanmama oranlarının %39,2 ile %43,7 arasında değiştiği belirlenmiştir (15,17). TNSA 2013 verilerine göre kadınların gebe kalma isteği, bütün yöntem bırakma sebepleri içerisinde yüzde 34'lük bir paya sahiptir. Yaptığımız bu çalışmada oran diğer çalışmalardan yüksektir. Bunun da çalışma grubunun yeni doğum yapmış anneler olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

TNSA 2013 verilerine göre geri çekme %26 oranıyla en fazla kullanılan etkisi sınırlı kontraseptif yöntemlerden birisidir. İkinci sırada modern kontraseptiflerden RİA (%17) gelmektedir. Araştırmamızda kadınların gebelikten önce (en çok mu demek istediniz?) kullandığı yöntemin RİA olduğu (%34,9) ve gebelikten sonra da en çok mu kullanmayı düşündüğü yöntemin RİA (%37,4) olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de bu konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda kadınların aile planlaması yöntemi olarak RİA'yı tercih ettikleri belirlenmiştir (18-19). Bununla birlikte beş Avrupa ülkesini kapsayan bir çalışmada kadınların en çok kondom kullandıkları belirlenmiştir (20). Dünyada RİA kullanma oranının ise %13 olduğu belirlenmiştir (12). Bu durum RİA'nın cinsel ilişkiden bağımsız olması, emzirmeye engel olmaması yöntem bırakıldıktan sonra doğurganlığın hızla geri dönüşü gibi nedenlerden dolayı kadınlar tarafından sık tercih edilen aile planlaması yöntemi olması ile açıklanabilir.

Çalışmamızda annelerin %29,4'ü doğum sonrası dönemde kullanmayı düşündükleri aile planlaması yöntemikonusunda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Doğum sonu dönem istenmeyen gebeliklerin oluşması için riskli bir dönemdir. Postpartum dönemdeki birçok kadının karşılanmamış aile planlaması ihtiyaçları olduğu

ve postpartum aile planlaması ile ilgili bilgilerinin olmadığı belirlenmiştir (9). Doğum sonu dönemde verilen aile planlaması eğitiminin AP yöntem kullanımını artırdığı belirlenmiştir. Bu yüzden etkili aile planlaması yöntemlerinin kullanılması için doğum öncesi dönemde hizmet veren birimlerde ve doğum sonu kliniklerinde çalışan sağlık personeli tarafından kadınlara AP eğitimi verilmesi, önemini vurgulamaktadır.

SONUÇ

Kadınların büyük çoğunluğu kullanacakları aile planlaması yöntemlerine doğumdan sonra karar verdikleri ve çoğunun rahim içi araç kullanmayı düşündükleri saptanmıştır. Bununla birlikte %30'luk önemli bir kısmın ise doğum sonu kullanacakları aile planlaması yöntemi hakkında kararsız oldukları saptanmıştır. Bu nedenle Ebe/hemşirelerin aile planlaması yöntemine karar veren kadınların kullanmayı düşündükleri yöntemler hakkında bilgilendirilmesi ve kadının seçtiği yöneme uygunluğunun değerlendirilmesi, henüz karar vermemiş olan kadınların ise aile planlaması yöntemlerinin etkileri ve yan etkileri hakkında bilgilendirmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Conde-Agudelo A, Rosas-Bermudez A, Kafury-Goeta AC. Birth spacing and risk of adverse perinatal outcomes. *JAMA*. 2006; 295: 15.
2. DaVanzo J, Hale L, Razzaque A, Rahman M. Effect of interpregnancy interval and outcome of the preceding pregnancy on pregnancy outcomes in Matlab, Bangladesh. *Am Int J Obstet Gynecol*. 2007; 114: 1079–87.
3. Rutstein H. Further evidence of the effects of preceding birth intervals on neonatal, infant, and under-five-years mortality and nutritional status in developing countries, Evidence from the Demographic and Health Surveys, Beltsville, DHS Working Papers. 2008, 41.
4. Raneri LG, Wiemann CM. Social ecological predictors of repeat adolescent pregnancy. *Perspect Sex Reprod Health*. 2007; 39: 39–47.
5. Thiel de Bocanegra H, Chang R, Howell M, Darney P. Interpregnancy intervals: impact of postpartum contraceptive effectiveness and coverage. *Am J Obstet Gynecol*. 2014; 210: 311.
6. ACOG, Guidelines for Perinatal Care, American Academy of Pediatrics, 6th ed., Washington, Elk Grove Village, 2007: 170–1
7. WHO, Medical eligibility criteria for contraceptive use: Executive Summary, 5th ed. Geneva, 2015: 1-20.
8. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Update to the CDC's U.S. Medical Eligibility Criteria for Contraceptive Use, 2010 Revised Recommendations for the Use of Contraceptive Methods

- During the Postpartum Period Morbidity and Mortality Weekly
9. Naçar M, Öztürk A, Öztürk Y. Doğum sonrası verilen aile planlaması eğitiminin yöntem kullanmaya etkisi. *Erciyes Tıp Dergisi*. 2003; 25: 122-130.
  10. Truitt ST, Fraser AB, Grimes DA, Gallo MK, Schulz F. Hormonal contraception during lactation: systematic review of randomized controlled trials. *Contraception*. 2003: 233–238
  11. Vander WC, Kleijnen J, Vanden BT. Lactational amenorrhea for family planning. *Cochrane Database Syst Rev*. 2003; (4): CD001329.
  12. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). *Trends in Contraceptive Use Worldwide 2015*.
  13. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013, Ankara, Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2014: 75-94.
  14. Kaya H, Tatlı H, Açık Y, Deveci S.E. Bingöl ili Uydukent sağlık ocağı bölgesindeki 15–49 Yaş kadınların aile planlaması yöntemi kullanım düzeyinin belirlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*. 2008; 22(4): 185-191.
  15. Gılıç A, Ceyhan O, Özer A. Niğde doğumevi'nde doğum yapan kadınların aile planlaması konusundaki bilgi tutum ve davranışları. *Fırat Tıp Dergisi*. 2009; 14(4): 237- 241.
  16. Karadağ G, Koçak HS, Yılmaz M. Kadınların gebeliği önleyici yöntemleri kullanma ve tercih etme nedenleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013; 2(1):13-25.
  17. Şentürk Erenel A, Kavlak T, Bingöl B. Kadınların doğum sonrası altı ay sonunda aile planlaması yöntemi kullanma durumu. *Van Tıp Dergisi*. 2011; 18(2): 68-76.
  18. Oltuoğlu H, Başer M. Malatya il merkezinde yaşayan evli kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemleri ve seçme nedenlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 2012; 19(3): 167-174.
  19. Tanrıverdi G, Özkan A, Şenveli S. Çanakkale'deki kadınların aile planlaması yöntemlerini tercih nedenleri. *Fırat Tıp Dergisi*. 2008; 13(4): 251-254.
  20. Skouby SO. Contraceptive use and behavior in the 21st century: a comprehensive study across five European countries. *Eur J Contracept Reprod Health Care*. 2004; 9: 57–68.